

4. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / за ред. С.В. Ківалова та С.І. Кравченко. Одеса: Фенікс, 2020. 924с.

5. Гуртієва Л.М. Поняття та правова природа повідомлення про підозру у кримінальному провадженні України. *Митна справа*. 2014. № 6. С. 185-190.

Нечаєва Ірина Олексіївна

викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ

Топчій Андрій Олегович

курсант 3 курсу факультету №1 з підготовки слідчих Харківського національного університету внутрішніх справ

МЕДІАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕНІ: ЧЕСЬКИЙ ДОСВІД

Важливою тенденцією сучасного розвитку кримінального судочинства європейських країн є пошук альтернативних способів вирішення кримінально-правового конфлікту. Одним із механізмів його врегулювання є медіація. Незважаючи на те, що єдиної універсальної форми або моделі медіації не існує, різноманіття її проявів об'єднує одна мета – досягнення компромісу між двома сторонами за допомогою незалежної третьої сторони. Україна належить до романо-германської правової системи, тому конкретним прикладом вдалого впровадження цього правового інституту наведемо на прикладі Чехії, де досвід адаптації та розвитку медіативних процедур є позитивним.

Першим актом Чеської Республіки, що закріпив процедуру медіації на законодавчому рівні, є Закон «Про службу пробації і медіації», опублікований у 2000 році. Згідно ч. 2 § 2 даного Закону, медіація визначається як позасудове посередництво з метою вирішення спору між обвинуваченим і жертвою, а також діяльність спрямована на врегулювання конфліктної ситуації, здійснювана у зв'язку з кримінальним судочинством. Також зазначається, що застосування медіативної процедури можливо тільки при наявності згоди і обвинуваченого і

потерпілого [1]. Це вказує на наявність певної залежності особи, у провадженні якої перебуває справа, від зацікавлених учасників.

Законодавче закріплення визначення медіації в кримінальному судочинстві Чехії представляється нам вельми цінним, тому що дозволяє відмежувати її від інших галузей права.

Слід констатувати, що процедура медіації в Чехії можлива на всіх етапах кримінального судочинства, що є важливим. Її мета це створення умов для застосування альтернативних рішень у кримінальних справах. Це певним чином сприяє вирішенню конфліктів між потерпілими та правопорушниками, а також дає можливість відшкодувати завдані збитки.

Слід зазначити, що в ході медіації в процес вирішення кримінально-правового конфлікту залучаються всі сторони, що беруть участь. При цьому роль потерпілого як учасника кримінального судочинства посилюється, тому його права максимально задовольняються за рахунок компенсації шкоди. У свою чергу правопорушник, беручи участь в медіаційних відносинах, не тільки бере на себе відповідальність за свої дії, але й має можливість осмислити юридичні наслідки. Таким чином, мова йде не тільки про відновлення прав потерпілого, а й можливе формування правопослухняної поведінки у особи (виховна функція). Виділимо такі основні функції чеської Служби пробації і медіації: вирішення конфлікту за допомогою примирення; встановлення пробаційного нагляду, мета якого полягає в мотивації правопорушника вести відповідний законослухняний спосіб життя, щоб виправдати себе протягом терміну пробації; збір даних про особу правопорушника, до яких відноситься інформація про соціальне і службове становище, сім'ю та інші дані, що мають значення для винесення вироку; контроль за виконанням громадських робіт. Припис останніх являє собою міру покарання для правопорушника. При цьому співробітник служби пробації інтенсивно працює (взаємодіє) із засудженим протягом усього терміну виконання даного покарання. Завдання такої взаємодії полягає в тому, щоб змусити засудженого вести правильне, законослухняне життя і відшкодувати потерпілому заподіяну шкоду; призупинення тримання під вартою. За

допомогою цього правопорушник може не тільки оцінити перебування на волі, а й переосмислити свою поведінку. Дана функція дозволяє співробітнику служби посередництва і пробації реалізувати профілактичні заходи. Особливе значення це має в тих випадках, коли правопорушник є неповнолітнім.

В свою чергу варто зазначити, що в Україні вже є основа для впровадження даного правового інституту. Мова йде про угоду про примирення сторін, що регламентується положеннями ч 1 ст. 471 КПК України [2]. Медіація активно впроваджується у національне законодавство, однак лише щодо неповнолітніх та за певних умов. Так, спільним наказом Міністерства Юстиції та Генеральної прокуратури України №172/5/10 від 21.01.2019 р. «Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення»», встановлює законодавче визначення медіації у кримінальних правопорушеннях: «добровільна, позасудова процедура, під час якої неповнолітній, який є підозрюваним у вчиненні кримінального правопорушення, та потерпілий за допомогою посередника намагаються врегулювати конфлікт шляхом укладення угоди про застосування Програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» [3]. Відповідно можемо стверджувати про поступову адаптацію національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, що звісно є позитивною зміною.

Підсумовуючи зазначене, можемо зробити висновок, про те, що правовий інститут відновного правосуддя, а саме медіація є важливою складовою кримінального судочинства, оскільки спрямований на гуманізацію та демократизацію правової системи. Наразі Україна прямує на шляху до запровадження правових європейських стандартів, тому необхідно приводити чинне законодавство у відповідність до законодавства ЄС та активно переймати позитивний та успішний досвід зарубіжних країн.

Список використаних джерел:

1. Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění

pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/2000 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257> (дата звернення: 24.09.2021).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012, редакція від 14.05.2021. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 24.09.2021).

3. Наказ Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України № 172/5/10 Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» // Відомості Верховної Ради України: наказ від 21.01.2019, редакція від 14.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text> (дата звернення: 24.09.2021).

Бабій Світлана Володимирівна

*аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної та
оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська
юридична академія»*

ЩОДО ПИТАННЯ ВІДНЕСЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІД НЕПРАВОМІРНИХ ДІЙ ДО ГАЛУЗЕВИХ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Ефективне забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина можливе завдяки неухильному дотриманню засад кримінального провадження. Загальновідомими є факти неодноразового звернення до ЄСПЛ осіб, які незаконно чи безпідставно притягувалися до кримінальної відповідальності і наявність рішень на їх користь, що вказує на необхідність удосконалення положень чинного законодавства щодо відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями судових та правоохоронних органів. Тому віднесення